

Vrijdag 21 september 1917 – ochtendeditie

Berlijn, 20 september. Officieel avondbericht: De slag in Vlaanderen is op het aanvalfront der Engelsen van Langemark tot Hollebeke nog in volle gang. Om het voorste stuk van onze afweerzone wordt sinds vanochtend verbitterd en met afwisselende uitslag gevochten.

Londen, 20 september. Reuters bijzondere correspondent bij het Britse leger in Frankrijk seinde op 20 september: Kort voor 6 uur 's ochtends hervatten de Britten op grote schaal hun offensief in Vlaanderen. De streek, waar het hevigst wordt gestreden, ligt aan weerszijden van de weg Ieper-Mesen en is gericht tegen de Duitse stellingen bij het Glencorsebos en het bosje van Inverness even veel op de veelhoek van Zonnebeke als op het hooggelegen terrein. Deze stellingen zouden onze beheersing over het heuvelstelsel, dat zijn naam aan het dorp Westhoek ontleent, voltooiën. Ongeveer een week geleden beschoten wij het terrein, dat in vijandelijke handen was; het was het voorwerp van een bombardement bij tussenpozen door ons concentratiegeschut. Overdag richtten onze zware kanonnen vernielingsschoten op de vijandelijke schansen, gedurende de nacht zonden onze veldkanonnen en machinegeweren gasgranaten op de vijand af, waarvan de uitwerking kan worden opgemaakt uit het feit dat twee nachten geleden een vijandelijke artilleriegroep zo was aangevallen, dat hij in het geheel geen antwoord meer gaf.

Zo was de weg geëffend voor de infanterie. De inleidende beschieting was van korte duur, doch van ongelooflijke hevigheid: in werkelijkheid een reeks van spervuur, het een na het ander. Alle troepen waren volkomen onderlegd. Het bekwame werk van de staf en de toewijding van de divisies, die er welgemoed in toestemden om langer dan gebruikelijk in de loopgraven te blijven, maakten het mogelijk meer verse troepen dan gewoonlijk ten aanval te voeren.

Het nieuws is tot dusver in hoge mate bevredigend. Onze infanterie maakte overal goede vorderingen op het meest oneffen terrein en tegenover de hardnekkigste tegenstand der Duitsers, die beseffen wat het verlies van dit gebied voor hen beduidt. Van enige verschansingen en krachtige posten werd een hevig machinegeweevuur afgezonden, doch onze artillerie richtte een nauwkeurig vuur op deze punten. Er bestaat weinig twijfel dat zij niet lang weerstand konden bieden.

Zeer kort na het inzetten van de aanval bracht een van onze eenheden 60 gevangenen mee. Meer dan 50 tanks zijn in gebruik. Ondanks de vrij ongunstige weersgesteldheid nemen onze vliegers een groot aandeel in de slag, door meer dan bij voorgaande gelegenheden, met het offensief samen te werken.

Londen, 20 september. Reuters correspondent aan het Britse front seint: de aanval van heden is een nieuw mooi succes voor de Britse wapens. We zijn ongeveer een mijl vooruitgekomen, hetgeen gezien de gesteldheid van de bodem, waarop de troepen moesten vechten, een schitterende verrichting is. Ik hoor, dat onze mannen tot de linie Zonnebeke-Geluveld zijn gesignaleerd.

Ofschoon tot op het tijdstip, dat dit telegram werd geschreven, nog geen tegenaanvallen waren losgekomen, trekken de Duitsers op bepaalde plaatsen troepen samen. Onze kanonnen beschieten ze. Uit alles wat ik hoor, kan worden opgemaakt, dat het aantal van hen, die zich gedurende de gevechten van deze dag overgaven, in de vier cijfers kan lopen.

Onze gewonden, die op de been bleven, melden, dat elke granaattrechter, die ze bereikten, tussen de 12 en 20 gevangenen opbracht. Soms kwamen deze naar buiten en wierpen ze zonder een schot te lossen hun geweren weg. Soms ook boden ze hardnekkige

tegenstand. Toen ons spervuur op hen aanschoof kwamen de verdedigers van vele van die stellingen met de bajonet op het geweer naar buiten, blijkbaar overeenkomstig vorige bevelen om onze aanval het hoofd te bieden, maar telkens als ze onze infanterie op hen aan zagen stormen, gaven ze zich over.

De eerste vooruitgang van onze troepen ging zeer snel in zijn werk, daar de mannen voor dit doel als voor een schermutseling waren opgesteld en de Duitsers erkennen, dat ze werden overrompeld, zo ijlings greep de aanval plaats.

Het is vermeldenswaard, dat onze troepen punten voorbijsnelden, die sinds 31 juli vaak in de stafberichten hebben gestaan als ernstige beletselen. Daarbij treden het "Pommerenkasteel" en het "Iberische" blokhuis op de voorgrond. De Schuler-galerij heeft heel wat moeite gegeven.

De aandrif van onze mannen was echter onweerstaanbaar. Bij de gelijknamige hoeve, die middenin het water ligt, kwamen twee tanks in actie. Uit een der posten haalden wij 30 gevangenen. De mannen zagen bleek van de verschrikkelijke beproeving die ze hadden doorstaan. Gevangenen gaven toe, dat de aanval werd verwacht.

Hij kwam niet bij verrassing na de vinnige bombardementen der allerlaatste dagen. Volgens een Duitse gevangene werd vannacht om één uur een regimentsbevel rondgestuurd, waarin stond, dat de aanval op handen was en dat aanwijzingen gaf voor de beste methode, om die te ontvangen.

Terwijl de onzen onze kanonniërs luid loven, die na elkaar vuurgordijnen hebben bewerkstelligd, waaronder niemand in leven kon blijven, zeggen de meesten van hen, dat het antwoord van de Duitsers verbrokkeld was, ofschoon het op één of twee punten

geducht schijnt te zijn geweest. Het machinegeweervuur was de ernstigste vorm van verzet, waarop we zijn gestoten.

Een zeer groot deel der gemaakte gevangenen zijn zeer jong en in hoofdzaak Beieren. Dat generaal von Arnim door de mate van ons succes zeer verontrust is, wordt duidelijk aangetoond door het in handen krijgen van een bericht, waarin wordt gezegd dat het hoge terrein in de richting van Molenaarshoek tot elke kost moet worden heroverd en waarin order wordt gegeven dat zoveel kanonnen als mogelijk door de hulpkanonniërs moeten worden opgesteld. Onder dekking van een hevig spervuur maakte het bevestigingswerk gedurende de middag goede voortgang. Onze lichte batterijen zijn op schitterende wijze naar voren gebracht.

Het werk van de vliegers is boven elke lof verheven. In de vroege ochtend toen de wolken slechts 400 voet hoog hingen en het zicht tot duizend meter was beperkt, ontdekten enige van onze vliegers vier Duitse vliegtuigen, die op niet meer dan honderd voet hoogte op vernuftige wijze in een rookwolk gehuld boven het Veelhoekbos kruisten. Eerst toen zij zich recht tegenover hen bevonden, bemerkten onze waarnemers deze handig vermomde vliegtuigen. Toen hield de rookwolk op hen te beschermen.

De modder is erg lastig geweest. Het was daarmee heel wat erger gesteld dan bij Mesen. Onze verliezen zijn niet zwaar geweest, wanneer men let op het karakter van de strijd en de ontzaglijke waarde der behaalde winsten. Laat de Duitsers de uitkomsten van de ramspoedige dag beknibbelen, toch moet hij een bittere kanttekening blijven bij de Duitse bewering, dat ons offensief in Vlaanderen eens en voor altijd was mislukt. We verwachten, dat de Duitsers zich niet bij deze nederlaag zullen neerleggen.

De slag was ontworpen met helder besef van het feit, dat de vijand zich wanhopig zou inspinnen om te herwinnen, wat hij verloren had, want het terrein, dat wij hem hadden afgenomen, is van groot strategisch belang. Het is nu nog te vroeg om bijzonderheden te geven over de grote strijd of om afdelingen aan te duiden, die nieuwe lauweren aan hun roemrijke daden hadden toegevoegd. Het is een grote en glorieusrijke dag voor de Britse legers in Vlaanderen geweest.

Duitsland en België.

Londen, 20 september. Reuters agentschap verneemt: het volgende kan als het standpunt worden beschouwd, dat goed ingelichte Britse kringen innemen ten aanzien van de houding van Brittannië en zijn bondgenoten tegenover de jongste mededelingen in de vijandelijke pers nopens vermeende bedoelingen om ten opzichte van België en andere gebieden "concessies" te doen. Die mededelingen bleven niet onopgemerkt. De geallieerde regeringen zijn niet in gebreke gebleven ze naar waarde te schatten en in te zien, dat ze in het wezen der zaak het feit aan de dag brengen, dat Duitsland beseft, de oorlog niet te kunnen winnen.

Men begrijpt uitstekend dat Duitsland met het oog op de jongste gebeurtenissen aan het noordoostelijk front en bij zijn eigen volk de indruk tracht te wekken, dat de militaire toestand op het ogenblik van die aard is, dat het op een goede manier een werkplan te berde kan brengen, dat de Al-Duitsers kan voldoen en bovendien tot de vredelievende groepen in de geallieerde landen kan spreken.

Het is derhalve geraden, dat degenen in de middelrijken, die deze zogenaamde vredesbeweging op touw zetten, zich te binnen brengen, dat hun kuiperijen de geallieerden volstrekt niet misleiden, wiens inzichten en besluiten aangaande het soort vrede, waarmee ze

zich zullen verenigen, geen enkele wijziging hebben ondergaan en niet kunnen ondergaan.

Voor zover de geallieerden betreft kan er aan de oorlog geen einde worden gemaakt, zolang het doel, waartoe deze verschrikkelijke botsing ontstond en meer dan drie jaar heeft geduurd, niet bereikt is. Dat is: het voor goed verdwijnen van het Pruisische militarisme. Zij alleen, die als de Pruisen denken, kunnen zonder afgrijzen denken aan de afschuwelijke verliezen aan mensenlevens en schatten, in deze oorlog met opzet door Duitsland teweeg gebracht en in deze zin is het waar, dat de geallieerden de vrede zouden toejuichen, maar de inspanning van de vijand om te verbloemen, waar het werkelijk om gaat, is even hopeloos als kenschetsend.

Londen, 20 september. De Evening Standard bespreekt de Duitse aanwijzingen, volgens welke dat land bereid is het nopens België op een akkoordje te gooien en schrijft: Duitsland praat, alsof de beweegredenen van de tweespalt nog precies dezelfde zijn als in augustus 1914. Natuurlijk is dat zo, op de keper beschouwd, maar de oorlog is een zaak geworden, die niet Engeland, Rusland, Frankrijk, Italië of Duitsland, maar het mensdom aangaat. Wat rechtstreeks tot de oorlog heeft geleid heeft nu een betekenis, die op de achtergrond treedt voor datgene, waarom hij draait. Ze kunnen worden vergeleken met een zeer geringe eis in een rechtsgeding, van het winnen of verliezen waarvan het bezit van een groot landgoed afhangt, alsmede de ganse toekomst van de twee procederenden. België, Elzas, Servië, Polen, Trentino, Triëst, ziedaar tastbare dingen, waarop het vonnis moet steunen. Indien we er niet in slagen, zullen we het hele pleit verliezen. Als we het verkrijgen, krijgen we alles.

Bijna 350.000 Amerikaanse rekruten zijn naar de drillkampen gestuurd. Deze 350.000 Amerikaanse burgers maken zich tot soldaten. Ze zouden geen druppel bloed veil hebben in een plaatselijk

en dynastiek geschil in Europa. Ze gingen ten oorlog, omdat het nu een kwestie voor de hele wereld is, of het Duitse stelsel of een ander de bovenhand zal hebben. Met Amerikaanse medewerking kan het ideaal van een vrij Europa ten laatste bewerken, dat de autocratie, indien zij het uithoudt, alleen van zijn tanden beroofd, zal doorleven, doch ons doel zal slechts worden verzwakt, wanneer we enige zinsbegoocheling koesteren aangaande de mogelijkheid van een vrede, voordat onze oogmerken ten volle zijn verwezenlijkt.

Keulen, 20 september. De Kölnische Zeitung schrijft over het Belgische vraagstuk:

Deze kwestie kan niet alleen op zichzelf worden beschouwd en opgelost, maar in onverbreekelijke samenhang met alle regelingen, waarmee het sluiten van de vrede gepaard zal gaan. Regering en volkvertegenwoordiger zijn eenstemmig van oordeel, dat de vrede op de grondslag van vergelijk en overeenkomst moet worden gesloten, met dien verstande, dat onze belangen ten stelligste recht wedervaart. Een der gewichtigste voorwaarden voor het sluiten van de vrede is, dat de vijanden van alles afzien, waarvan ze nu nog ter bedreiging van de toekomst van de middelrijken en ter stremming van de vrijheid van bewegen daarvan partij kunnen trekken.

Het spreekt vanzelf, dat wij daarvan niets prijsgeven, wat wij als een pand in handen hebben, ten einde onze eis uitgevoerd te krijgen, waarvan het ontstaan en het verloop van de oorlog de rechtmatigheid heeft bewezen. Daarom achten wij het niet mogelijk, dat de regering er aan denkt, een pand als waarborg van onze rechtmatige aanspraken, gelijk België is, op te geven. Een inlijving schijnt ons geen onontbeerlijke voorwaarde ter beveiliging van onze belangen. De Duitse belangen moeten in volle omvang buiten gevaar worden gebracht. Derhalve raakt ook de overweging van de Belgische kwestie de eis, dat Engeland met name afstand doet van

het gebied, dat het zich in andere werelddelen heeft toegeëigend en waarvan de teruggave wordt geëist door de veiligheid en toekomstige belangen van ons en onze bondgenoten.

München, 20 september. De Berlijnse correspondent van de Münchense Neueste Nachrichten seint op 19 september, met betrekking tot het Belgische vraagstuk, het volgende aan zijn blad: In de laatste dagen zijn over Duitslands houding ten opzichte van het vraagstuk betreffende de toekomst van België zoveel verwarde beweringen en vermoedens verspreid, dat het van nut schijnt tegenover deze wanorde een vast omljnd beeld te stellen van de tegenwoordige stand der opvattingen. Voor ons is het enige, alles overheersende feit, waarvan we uitgaan, dat wij België vast in handen hebben en dat het de tegenstander niet is gelukt, ondanks zijn ontzaglijke krachtsinspanning en offers, ons uit deze krachtige stelling te verdrijven of haar te doen wankelen. Dit is het uitgangspunt voor elke Duitse overweging en voor elke onderhandeling met de huidige tegenstander.

Het vraagstuk nopens de toekomst van België moet echter, naar vanzelf spreekt, niet als op zichzelf staand worden beschouwd en opgelost. Het moet in samenhang met alle oorlogs- en vredesvraagstukken ter hand genomen en opgelost worden. Met betrekking tot het algemene gebied van deze vraagstukken heeft zowel de Duitse regering als de Duitse volksvertegenwoordiging tot richtsnoer aangenomen dat niet verovering, doch overeenstemming en schikking voor ons het doel zijn, onder voorwaarde, naar te begrijpen is, dat onze tegenstanders even onvoorwaardelijk van veroveringen afzien en overeenstemming en schikking zoeken. Daar dit geldt voor alle vraagstukken, geldt het ook voor de Belgische kwestie. Wanneer onze tegenstanders bereid zijn af te zien van hun territoriale en economische veroveringspolitiek en van de gedurende deze oorlog reeds gezochte veroveringen ten koste van Duitsland en

zijn bondgenoten, zijn wij daartoe ook bereid en wat in het bijzonder Engeland ten opzichte van het Belgische vraagstuk belang zal inboezemen, we zijn onder genoemde voorwaarde ongetwijfeld bereid de onafhankelijkheid van België te herstellen onder waarborg van het recht van bestaan van de in België wonende nationaliteiten en onder garantie van een werkelijke onzijdigheid van België, waarover nog te spreken valt. Het spreekt vanzelf dat België, evenals elk ander bezet gebied, tot de oplossing van alle vredesvraagstukken, ongewijzigd als pand wordt gehouden.

Men kan aannemen dat de rijkskanselier donderdag 27 september over deze kwesties in de rijksdag zal spreken.

Men meldde ons uit Oostburg:

Wat er nu gebeurt aan het westelijk front in België schijnt wel zijn toppunt te hebben bereikt. Sedert zondag dondert het geschut in al zijn hevigheid voort, maar zo erg als woensdag is het in deze oorlog aan dit front nog niet gehoord. Nadat reeds in de voorgaande nacht het geschut telkens in roffelvuur was overgegaan, begon 's ochtends ook het geschut op de Belgische kust mee te spreken. Onderwijl rolde steeds de donder uit de richting Ieper in alle hevigheid voort. Daartussen werden vaak zware ontploffingen gehoord, die vermoedelijk veroorzaakt werden door het werpen van zware projectielen uit vliegtuigen.

De Lokal-Anzeiger laat zich heden ten opzichte van de Belgische kwestie als volgt uit: Voor zover wij ingelicht zijn, heeft in de laatste tijd inderdaad de Engelse voelhoorn zich met betrekking tot de Belgische kwestie gewend tot een bevriende mogendheid en in evenzeer niet bindende vorm is daarop antwoord gegeven. Dat men zich bezig houdt met het Engelse voorstel om het Belgische onderpand te ruilen tegen de Duits-Afrikaanse koloniën, of het

antwoord in positieve of negatieve zin vervat is, of dat vooraf een verlening van voldoende waarborgen voor België geëist is, behoort reeds tot het gebied van meer of minder juiste vermoedens, waarvan de openbare mening zich heeft meester gemaakt. Daartoe behoort ook de bewering, dat Engeland besloten is, om ons een deel van het Kongo-gebied tegen Duits Zuidwest-Afrika aan te bieden. Tot zover zullen de zaken, gelijk wij menen te weten, nog lang niet gevorderd zijn. In elk geval verdient het feit volle aandacht, dat de Britse regering haar voelhoorns uitstrekt naar alle oorlogs- en vredeskwesties. Wij veronderstellen, dat de openbare mening eerstdaags iets naders zal vernemen van de opvatting der Duitse regering en van het standpunt, dat zij besloten is in de Belgische kwestie in te nemen. Dan eerst zullen wij weten, of de vele combinaties, die door rechts en links achter de coulissen aan de jongste gebeurtenissen worden vastgeknoopt, als juist kunnen gelden of niet.

Men seint ons uit Havre, dat het Amerikaanse Rode Kruis Ernst Bicknell en John van Schaick als vertegenwoordigers bij de Belgische regering heeft benoemd en hun opgedragen, de dringende behoeften der uitgewekenen na te gaan en in alle opzichten metterdaad hulp te verlenen.

Vrijdag 21 september 1917 – avondeditie

Londen, 20 september. Officieel: De aanval, vanochtend door ons ten oosten van Ieper ondernomen, strekte zich uit over een front van ongeveer 8 mijl tussen het kanaal Ieper-Komen en de spoorweg Ieper-Staden. Onze troepen wachtte een groot succes; ze hebben stellingen van grote militaire waarde gewonnen en de vijand zware verliezen toegebracht.

De samentrekking van de regimenten, bestemd voor de stormloop, liep vlot van stapel, ofschoon het de hele nacht regende.

Kort na het dagen reeds bereikten wij onze eerste doelen, de verovering namelijk van een aantal sterk verschanste steunpunten en versterkte hofsteden om het bezit waarvan bij vorige aanvallen verwoed was gevochten.

Regimenten uit het noorden van Engeland namen het Invernessbosje, Australische troepen het Glencorsebos en de Nonnebossen, Schotse en Zuit-Afrikaanse brigades de Posdam-, Vampir- en Borryhoeve, territoriale troepen uit West-Lancashire de Iberische hoeve en de steunpunten bekend als "Gallipoli".

Onze troepen rukten daarna verder om hun einddoel te bereiken. Op onze rechtervleugel slaagden de Engelse troepen daarin, na scherpe gevechten in de bossen, de Schotse en Australische bataljons drongen de Duitse stellingen binnen tot een diepte van meer dan een mijl en veroverden al hun doelen, o.a. het gehucht Veldhoek en het westelijk deel van het Veelhoekbos. Meer naar het noorden werd Zevokote genomen en veroverden territoriale troepen uit Londen en de Hooglanden een tweede reeks hofsteden, o.a. de Rose-, de Quebec- en de Wursthoeve, alle gelegen op het hun gestelde eindpunt.

Gedurende de ochtend klaarde het weer op, zodat onze vliegers gelegenheid kregen meer deel aan de strijd te nemen, de plaatsen aan te duiden waar onze troepen zich bevonden en onze artillerie op de hoogte te brengen van vijandelijke troepenconcentraties.

Zodoende konden verscheidene Duitse tegenaanvallen worden voorkomen, terwijl onze infanterie andere aanvallen door machinegeweer- en geweervuur afsloeg.

Een juiste opgave over het aantal gevangenen is nog niet mogelijk, maar het zijn er stellig meer dan 2000. We hebben ook enkele kanonnen genomen.

Berlijn, 21 september. Officieel: Legergroep Rupprecht: De onderaanvoering van generaal der infanterie Sixt von Arnim strijdende troepen van het 4^e leger hebben de eerste dag van de derde slag in Vlaanderen met goed gevolg doorstaan.

Duidde de vuuractie er gedurende de laatste dagen reeds op, dat de Engelsen grote kracht zouden ontwikkelen, toch was het inzetten en het samenvoegen van de op 20 september over een front van 12 km in het vuur gebrachte strijdmiddelen van maximale kracht. Achtergolven van geweldig roffelvuur uit kanonnen en mijnwerpers van elk kaliber, rukten 's ochtends in de smalle aanvalstrook tussen Langemark en Hollebeke ten minste negen Britse divisies, waarbij verscheidene Australische, veelal door gepantserde auto's en vlamspuiten ondersteund, voor de stormloop op.

De aanval voerde de vijand, na heen en weer golvende strijd, tot 1 km diepte binnen onze afweerzone. Naar Passendale en Geluveld drong de vijand tijdelijk verder vooruit. Ten westen van Passendale drong onze tegenaanval hem terug. Ten noordwesten van de weg Ieper-Menen bleef een deel van het terrein in zijn handen.

In alle andere vakken van het slagveld werden de Engelsen met zeer zware verliezen tot de late namiddag door het hardnekkige en heldhaftige strijden van onze troepen in het trechterveld van onze gevechtstrook teruggeworpen. De in de strijdzone liggende plaatsen zijn alle in ons bezit.

Vanochtend hebben de Engelsen de strijd nog niet hervat. Gelijk bij vorige slagen in Vlaanderen hebben de leiders en de troepen ook thans al hun krachten ingespannen.

Londen, 21 september. Reuters bijzondere correspondent bij het Franse leger seinde gisteren: In de zes weken tussen 18 juli en einde augustus vocht de vijand aan het Vlaamse front tussen Merkem en Hollebeke met 35 divisies, van dit aantal zijn er nog 8 in de linie, 27 zijn teruggetrokken, wegens de zware verliezen, die zij geleden hadden. Als men deze uitkomsten van de slag in Vlaanderen vergelijkt met een dergelijke periode in de slag aan de Somme voor het Engelse en het Franse front, dan zien wij dat aan de Somme 34 divisies slaags waren tegen de 35 in Vlaanderen. Aan de Somme werden 22 divisies teruggetrokken tegen 27 in Vlaanderen. Het aantal divisies, dat aan de Somme in de linie bleef, was 12, in Vlaanderen waren het er maar 8. De statistiek wijst uit, dat de Duitse troepen met steeds grotere snelheid aftakelen.

Uit de Engelse pers.

Londen, 21 september. Naar de Times verneemt, beschouwt men in bevoegde Engelse kringen de jongste Duitse vredesmanoeuvres en de wenk dat Duitsland bereid zou zijn, zijn aanspraken ten aanzien van België te wijzigen, als tekenen van de in Duitsland veld winnende overtuiging, dat de oorlog verloren is en dat men alle krachten moet inspannen, om een zo gunstig mogelijke vrede te bedingen.

De onjuiste berichten over Engelse vredesvoorstellen en de pennenstrijd in de Duitse pers beogen twee doeleinden, nl. de openbare mening voor te bereiden op een beperking van de Duitse oorlogsdoelen en de pacifistische beweging in de ententestaten aan te moedigen.

Als tekenen van oorlogsmoeheid bij de vijand acht men deze manoeuvres even belangwekkend als de mislukte pogingen om de geallieerden af te brengen van het streven naar hun verheven doel.

Londen, 21 september. De Daily Chronicle schrijft: Voor de eerste maal sedert de oorlog begonnen is, heeft Duitsland zijn voorwaardelijke bereidwilligheid uitgesproken, om de onafhankelijkheid van België te herstellen. Mededelingen in die geest, alle de stempel van officiële herkomst dragend, verschijnen in welbekende bladen, ter bevestiging van de voorspellingen van de katholieke afgevaardigde Erzberger in zijn jongste rede voor zijn kiezers. In deze verklaring ziet men tekenen van een nieuwe geest in Duitsland. Misschien zijn er nog andere aanwijzingen in dezelfde geest voor het Duitse antwoord op de vredesnota van de Paus. De verantwoordelijkheid van ieder, die een oprechte stap tot de vrede met minachting behandelde, zou zwaar zijn, maar laat men te Berlijn en Wenen geen illusies koesteren aangaande het doel of het besluit van de geallieerden. Men verlangt iets meer dan het herstel van de Belgische onafhankelijkheid van de bedrivers van het grootste misdrijf in de geschiedenis van de wereld.

Londen, 20 september. Een dokter uit Brussel, die er in is geslaagd uit België te ontsnappen, heeft in een interview met een correspondent van Reuter verklaard, dat reeds sinds een jaar de voedselschaarste (in Brussel?) de gezondheid van de inwoners ernstig heeft ondermijnd. De Duitsers hadden stelselmatig alle suiker en vet in beslag genomen. Het enige eiwithoudende voedsel dat werd verstrekt was een rantsoen van minder dan een kilogram spek per week. Het varkensvlees en rundvlees dat nog te krijgen was kostte van 12 tot 16 F per kilo. Er kwam veel vervalsing van levensmiddelen voor en dit had een zeer nadelige invloed op de volksgezondheid.

Het was een heel gewoon iets dat mensen binnen enkele maanden van 12 tot 25 kg aan gewicht verloren.

In Brussel waar het geboortecijfer vroeger 2 per dag was, was het teruggegaan tot 2 in de 10 dagen, terwijl er in de hoofdstad en de voorsteden dagelijks 16 sterfgevallen plaatsvonden¹.

Vooraf voor de kinderen waren de gevaren toegenomen, vooral Engelse ziekte en tuberculose woedden; en als gevolg van de verminderde levenskracht waren epidemieën van mazelen, kinkhoest en scharlakenkoorts niet enkel veel talrijker maar ook veel moorddadiger dan ooit.

De dokter beweerde dat hij, terwijl hij werkzaam was aan het St.-Janshospitaal, het grootste ziekenhuis van Brussel, honderden Belgische gedeporteerden onder behandeling had gehad, die uit Duitsland waren teruggestuurd. Van velen waren de ledematen ernstig gekneusd, anderen hadden verbrijzelde handen of voeten tengevolge van het werk dat men hen had gedwongen te doen. De meesten die 's winters waren gekomen leden aan zware vorstwonden, waarvoor in sommige gevallen amputatie nodig bleek. Ongeveer 30 waren van uitputting omgekomen. Verscheidene patiënten waren binnen gebracht in een staat van verdoving, teweeggebracht door gebrek aan voedsel. Niet minder dan de helft werd bevonden tuberculeus te zijn.

De oorlogstoestand.

De slag in Vlaanderen, die dagen achtereen een artilleriegevecht was geweest, is gisterenochtend plotseling weer fel ontbrand door een aanval van de Engelsen op een front van ongeveer 13 km ten oosten

---

¹ Deze cijfers zijn vreemd – Redactie.

van Ieper. Het artillerievuur was de laatste dagen al hevig geweest, maar het roffelvuur van de Engelsen is ditmaal maar heel kort geweest. In die korte tijd moet het echter, naar bericht wordt, allergeweldigst geweest zijn. De stellingen, waartegen de infanterie optrok, kunnen niet in die mate verwoest geweest zijn, als bij vorige gelegenheden, toen de kanonnen van de Engelsen dagen achtereen op de Duitse verschansingen gespeeld hadden, het geval is geweest. De Duitsers geven in hun officiële avondbericht van gisteren toe, dat de dag voor hen niet fortuinlijk was geweest. “De slag”, zo heette het daarin, “is nog in volle gang. Om het voorste stuk van onze afweerzone wordt sinds vanochtend verbitterd en met afwisselende uitslag gestreden”. Uit Haig’s bericht vernemen wij nadere bijzonderheden over hetgeen gebeurd is. Hij legt niet zozeer de nadruk op de omvang van het veroverde terrein als op de waarde van de genomen stellingen. Inderdaad is de vooruitgang van de Engelsen op het punt waar zij het verst opgeschoven zijn, niet groter dan een Engelse mijl of 1600 meter. Dat is de afstand, waarop het veroverde plaatsje Zevekote (tussen de Zonnebeek en de weg van Frezenberg naar Zonnebeke) van de Engelse linie af lag. Niet alle stellingen, die Haig als genomen opgeeft, zijn te vinden op de kaarten, die te onzer beschikking staan, maar de voornaamste ervan wel.

Op de rechtervleugel van het aanvalsfront viel het gehucht Veldhoek, dat (800 tot 900 meter van de Engelse linie af) even ten noorden van de weg Ieper-Hooge-Menen gelegen is. Meer naar het noorden namen de Engelsen het westelijke gedeelte van het bos van de Polygoon van Zonnebeke. Dit is een buitengewoon sterk verdedigingsstelsel, dat in het zuiden begrensd wordt door de stelling, die de Engelsen de Black Watch Corner noemen, welke niet als ingenomen gemeld wordt. Om aan de westelijke rand van het bos te komen, moesten de Engelsen eerst de Duitse stellingen in het Glencorsebos en de Nonnenbossen overhoop lopen. Van het stuk,

dat, in noordelijke richting verder gaande, tussen het Polygoonbos en Zevekote ligt, rept Haig niet. Daar ligt aan de overzijde van de Hanebeek, die vlak langs de Engelse linie heen stroomt, de Duitse stelling, bekend als Anzac, welke in het Engelse communiqué niet genoemd wordt en daarom wel in Duitse handen zal gebleven zijn. Of de Engelsen zelfs de Hanebeek niet overschreden hebben, kunnen we niet nagaan. Dan loopt het terrein naar het noorden op en komt men aan Molenaarselsthoek, een plaats, die Reuters correspondent wel als veroverd heeft opgegeven, met de bijzonderheid erbij, dat de Duitse generaal Arnim bevel gaf om haar tot elke prijs te heroveren, maar waarover Haig niet spreekt. Vervolgens bereikt men, in noordelijke richting verder gaand, het reeds hierboven genoemde Zevekote. De andere doelen, die de Engelsen genomen hebben, waren nog noordelijker gelegen boerderijen ten zuiden van de Stroombeek. Zo vinden wij de als ingenomen gemelde Wursthoeve op een kaart ten noorden van St.-Juliaan.

Haig zegt, dat de genomen stellingen van grote militaire waarde zijn, en de Duitsers erkennen dat door van het “voorste stuk” van hun afweertzone te spreken. Ditmaal zijn het dus geen vooruitgeschoven stellingen, maar stellingen, die binnen de hoofdverdedigingslinie lagen.

Behalve 2000 gevangenen, hebben de Engelsen ook enige kanonnen genomen.

Daar de Duitsers nog wel tegenaanvallen zullen ondernemen, terwijl de Engelsen bezig zijn het genomen terrein te versterken, zal men moeten wachten wat de definitieve uitkomsten van deze episode van de slag in Vlaanderen zullen zijn.

Uit België.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft een verordening uitgevaardigd betreffende het gebruik maken van de aardappelen. Het eerste artikel luidt aldus:

“De binnen het gebied van het Generaalgouvernement verbouwde aardappelen worden aan de vrije handel onttrokken en overeenkomstig de hiernavolgende bepalingen ten bate van de voeding der burgerlijke bevolking van België gebruikt.

De hoofden van het burgerlijk bestuur (Verwaltungschefs) voor Vlaanderen en voor Wallonië zijn gerechtigd, in uitvoering van deze verordening door tussenkomst van het bevoorradingkantoor voor aardappelen (Kartoffelversorgungsstelle) te Brussel (als onder hun ambtsbevoegdheid staande dienst), over de aardappelen te beschikken.”

Uit de brief van onze correspondent te Antwerpen ziet men, dat er in België haast geen aardappelen meer zijn.